

Η ΧΡΙΣΤΟΜΙΜΗΤΗ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Μνημειώδες κείμενο του Μητροπολίτου Τραπεζούντος Χρυσάνθου για την διαχρονική διαλεκτική της Εκκλησίας έναντι του κοινωνικο-οικονομικού γίγνεσθαι

Μέσα στην οδύνη της πολυδιάστατης κοινωνικής, οικονομικής και κυρίως ηθικοπολιτισμικής και πνευματικής κρίσεως που βιώνουν οι άνθρωποι της λεγομένης και πολυδιαφημισμένης «μετανεωτερικής και μεταμοντέρνας» εποχής, όπου κυριαρχεί το υλιστικό, εγωκεντρικό και καταναλωτικό πρότυπο ζωής, επειδή η νεοφιλελεύθερη οικονομική κεφαλαιοκρατική ιδεολογία και κοσμοθεωρία επιβάλλει, γεννάται ευλόγως εκ των πραγμάτων το ερώτημα: «ποιος ο ρόλος της Ορθόδοξου Εκκλησίας έναντι του ηθικά και πνευματικά μετέωρου και έωλου συγχρόνου ανθρώπου αλλά και ποια η στάση αυτής έναντι των κατά καιρούς εναλλασσομένων οικονομικών, κοινωνικών και πολιτικών συστημάτων και ιδεολογιών;

Η οποιαδήποτε απάντηση στα παραπάνω καίριας σημασίας ερωτήματα έχει οντολογικές και υπαρξιακές συνέπειες για τον άνθρωπο και την σύνολη κτίση. Η διαλεκτική στάση της Εκκλησίας έναντι του όλου αυτού ακανθώδους ζητήματος δεν μπορεί να είναι ούτε αποφατική, ούτε καταφατική στο πλαίσιο μιας εκκοσμικευμένης λογικής προσεγγίσεως, αλλά πρωτίστως και κυρίως πνευματική, σωτηριολογική και ανθρωποκεντρική, επειδή ακριβώς η Ορθόδοξη Εκκλησία εκ της οντολογικής φύσεως και διακονικής αποστολής της θέτει πάντοτε στο επίκεντρο της φιλοστόργου μητρικής μέριμνάς της την σωτηρία του ανθρώπου.

Σε αυτήν την διαλεκτική της Εκκλησίας έναντι της κοινωνίας, του ανθρώπου και εν γένει του κόσμου αναφέρεται ο εκ Κομοτηνής καταγόμενος Μητροπολίτης Τραπεζούντος Χρυσάνθος (Φιλιππίδης), ο μετέπειτα Αρχιεπίσκοπος Αθηνών (1938 – 1941), ο οποίος κατά την περίοδο του μεσοπολέμου και μετά το λεγόμενο «οικονομικό κραχ» του 1929, που αποτελμάτωσε την παγκόσμια οικονομία και οδήγησε σε εξαθλίωση εκατομμύρια ανθρώπων, δημοσίευσε το έτος 1932 ένα περισπούδαστο άρθρο του, υπό τον τίτλο: «Η κοινωνική κρίσις και η Εκκλησία». Στο κείμενο αυτό, το οποίο είναι περισσότερο παρά ποτέ επίκαιρο, ο τότε Τραπεζούντος Χρυσάνθος γράφει μεταξύ άλλων τα εξής: «... Από του γενικού πολέμου η ισορροπία του κόσμου εταράχθη, η οικονομική και κοινωνική και ηθική ανωμαλία επιτείνεται και «πάσα η κτίσις στενάζει και συνωδίνει άχρι του νυν». Οι διάφορες κοινωνικές τάξεις αποβλέπουν προς την κατάσταση, άλλες μετά φόβου και άλλες μετ' ελπίδων, ελπίδων περί δημιουργίας κρείττονος κοινωνικής καταστάσεως και ζωής μετά την ανατροπή του νυν κρατούντος κοινωνικού καθεστώτος...

Αλλ' η Εκκλησία, ισταμένη υπεράνω των εκάστοτε εναλλασσομένων οικονομικών και κοινωνικών συστημάτων, δεν δύναται και δεν πρέπει να συνταυτίζεται με οιονδήποτε εφήμερο κοινωνικό σύστημα και με οιαδήποτε κοινωνική τάξη και να αγωνίζεται υπέρ επικρατήσεως αυτών. Αν έπραττε αυτό, θα ενίσχυε όσα οι οπαδοί της υλιστικής θεωρίας της ιστορίας και των κοινωνικών φαινομένων, μονομερώς εξηγώντας σύνθετα και πολύπλοκα κοινωνικά φαινόμενα λέγουν ότι η όλη θρησκεία είναι ιδεολογικό απαύγασμα οικονομολογικών εξελίξεων και ιδεολογικό σύστημα των οικονομικών συμφερόντων μιας κοινωνικής τάξεως.

Η Εκκλησία δεν είναι Εκκλησία μιας μόνον κοινωνικής τάξεως ούτε ενός μόνου λαού ή ενός Έθνους ή του κράτους. Η Εκκλησία, όπως μαρτυρεί η απ' αρχής σύσταση και η ιστορία αυτής, είναι η απ' αρχής καθολική και αποστολική Εκκλησία, η από περάτων έως περάτων, και φιλόστοργος μήτηρ όλων των λαών και όλων ανεξαρτήτως των κοινωνικών τάξεων και εκείνων ακόμη όσες εκ πλάνης έχουν στραφεί κατ' αυτής. Έναντι της Εκκλησίας «ουκ ένι Έλλην και Ιουδαίος, περιτομή και ακροβυστία, βάρβαρος, Σκύθης, δούλος, ελεύθερος» (Κολ. 3,11).

Κατά την αρχή ταύτη ανέκαθεν η Εκκλησίας συμφώνως προς το παράδειγμα του θεμελιωτού αυτής κηρύττει το Ευαγγέλιον και σκορπίζει τα αγαθά της Χριστιανικής αγάπης επί πάντας, πτωχούς και πλουσίους, και ανατέλλει τον ήλιο αυτής επί πονηρούς και αγαθούς και βρέχει επί δικαίους και αδίκους.

Τα εκάστοτε κρατούντα πολιτικά και κοινωνικά συστήματα η Εκκλησία εν μέρει αναγνωρίζει και εν μέρει ανέχεται και δεν λαμβάνει πρωτεύον και ενεργό μέρος σε συντηρήσεις και ανατροπές καθεστώτων, για το οποίο πολλοί κατά τους νεωτέρους χρόνους ως μομφή επιρρίπτουν στην Εκκλησία.

Είναι αληθές ότι στην πρωτόγονη Εκκλησία της Ιερουσαλήμ, όπως μαρτυρούν οι Πράξεις των Αποστόλων, υπάρχει μία νέα οικονομική και κοινωνική τάξη πραγμάτων... γεγονός που πολλοί εκλαμβάνουν ως απόδειξη των κομμουνιστικών αρχών της πρώτης Εκκλησίας. Αλλ' η νέα αυτή τάξη πραγμάτων που είναι εκδήλωση της ακραιφνούς αγάπης και φιλαδελφίας των πρώτων χριστιανών δεν είναι πρόγραμμα οικονομολογικών μεταρρυθμίσεων ή ανατροπής της υφισταμένης κοινωνικής τάξεως. Ελλείπει ακόμη εκ της νέας εκείνης τάξεως και πάσα οικονομολογική τεχνική σκέψη και βάση.

Ο κομμουνισμός των Πράξεων των Αποστόλων είναι είδος θρησκευτικού και ηθικού κομμουνισμού της αγάπης. Και τον τύπο τούτο του κομμουνισμού της αγάπης συναντούμε και στους κατόπιν αιώνες. Οι δε μεταγενέστερες μορφές των χριστιανικών κοινοτήτων σε χρόνους οικονομικής κρίσεως και στερήσεως και δυστυχίας προσέγγιζαν πάλιν προς τον κομμουνισμό της αγάπης υπό την διεύθυνση και εποπτεία των Επισκόπων.

Οι θεωρητικές μάλιστα διδασκαλίες των μεγάλων Πατέρων της Εκκλησίας και ιδιαιτέρως του Βασιλείου, του Χρυσοστόμου, του Θεοδωρήτου και του Ιερού Αυγουστίνου, κηρύττουν τον κομμουνισμό τούτο της αγάπης ως θεμελιώδη χριστιανική διδασκαλία, ελέγχουν τους έχοντες τα πλείονα ως κλέπτες και σφετεριστές ξένων αγαθών, και απαιτούν το φως και ο αέρας και η γη να είναι κοινά για όλους. Έτσι ελεύθερη και κοινή σε όλους πρέπει να

υπάρχει και η επί γης κτήση και περιουσία για χάρη της αγάπης που χορηγεί τα πάντα και θυσιάζεται.

Ο Ιερός μάλιστα Χρυσόστομος στην ΙΑ΄ ομιλία αυτού «Εις τας πράξεις των Αποστόλων», την οποία είπε ως Αρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως προς τους πιστούς της Βασιλευούσης κατά την διάρκεια συζητήσεως, εάν η αγάπη την ακτημοσύνη έτεκε, ή η ακτημοσύνη την αγάπη, αποφαίνεται ότι η αγάπη έτεκε την ακτημοσύνη και αυτή πάλι επέσφιγξε την αγάπη περισσότερο...

Μόνον η Χριστιανική ηθική με την θεία αγάπη, η οποία στρέφεται προς πάντες και πάντα, και πάντες ενώνει «εν εαυτή», θα μπορούσε να συμπήξει μία σταθερά και αδιάσειστη σοσιαλιστική πολιτεία. Προς μια τέτοια ιδεώδη πολιτεία αγάπης και φιλαδελφείας τείνουσα η Εκκλησία...αναλαμβάνει σε μεγάλη έκταση την θεραπεία πάσης κοινωνικής ελλείψεως και βλάβης προερχομένης εκ μιας ολοένα και βαρύτερα καθισταμένης οικονομικής και κοινωνικής καταστάσεως. Σε όλες τις ταραχές και ανατροπές της πολιτικής και κοινωνικής ζωής η Εκκλησία διατηρεί ακλόνητη την ευστάθεια αυτής και παρέχει στην εσωτερικώς και εξωτερικώς παραπαίουσα και εντελώς αστήρικτη και ανεργάτιστη ανθρωπότητα, έρεισμα και φως και δια της ζύμης του Ευαγγελίου ζυμοί όλον το φύραμα των κατά καιρούς πολιτειών και κοινωνιών...

Έτσι γενικό και δίκαιο και αμερόληπτο προς όλες τις κοινωνικές τάξεις οφείλει να είναι το έργο της Εκκλησίας και κατά την παρούσα κοινωνική κρίση. Και το έργο τούτο είναι περισσότερο παρά ποτέ και άλλοτε δυσχερές, διότι δυσχερή και πολύπλοκα είναι και τα σύγχρονα κοινωνικά προβλήματα, τα οποία εγέννησε η σύγχρονη κεφαλαιοκρατική οικονομία και το υπ' αυτής και της βιομηχανίας δημιουργηθέν εργατικό προλεταριάτο, η στρατοκρατία και γραφειοκρατία των μεγάλων ιδίως κρατών, η τεράστια αύξηση του πληθυσμού και της προαγωγής, η οποία είχε ως συνέπεια την παγκόσμια και αποικιακή πολιτική, και τέλος οι πρόοδοι και η τελειοποίηση της τεχνικής επιστήμης, η οποία εκινητοποίησε και συνέδεσε πάντα και πάντες και εμηχανοποίησε ανθρώπους και εργασία...

Πλην τούτων η μεγάλη δύναμη της Παγκοσμίου οικονομίας και της μεγάλης βιομηχανίας κατέστη επαισθητή και στο πλέον απομεμακρυσμένο χειρωνακτικό χωρίο, έχει δε ανατρέψει όλες τις κατά παράδοση συνθήκες και κατεδίκασε σε τελεία αργία ολόκληρες χειρωνακτικές και επαγγελματικές τάξεις. Εντός και εκτός των μεγάλων πόλεων υπάρχει ολόκληρος πληθυσμός ο οποίος περιήλθε σε θέση νομάδος. Πόσο δε δύσκολο είναι να διατηρηθεί μεταξύ αυτού ανωτέρα ηθική και θρησκεία...

Εκ πάντων τούτων συνάγεται πόσο σύνθετο και πολύπλοκο είναι το κοινωνικό έργο της Εκκλησίας στις παρούσες συνθήκες και πόσο μεγάλες είναι οι ευθύνες τω διεπόντων τα της Εκκλησίας Ιεραρχών και όλου του κλήρου...

Πλην του κηρύγματος και της μυστικής λατρείας, ουσιώδες στοιχείο του κοινωνικού έργου της Εκκλησίας είναι και η άσκηση της καινής εντολής της χριστιανικής αγάπης, η οποία ανέκαθεν υπήρξε πειστικό μέσο εξάρσεως της θρησκείας και διαδόσεως του χριστιανισμού. Και ο Ιησούς Χριστός εκήρυττε

το Ευαγγέλιον βοηθών, ελεών και θεραπεύων, διότι όπως η αμαρτία είναι ρίζα πάσης αθλιότητος, τοιουτοτρόπως και η πενία και η δυστυχία και η αθλιότητα γεννούν την αμαρτία και το αίσχος. Διά τούτο επιβάλλεται αγών κατά της πενίας και της αθλιότητος.

Εν προκειμένω θα έπρεπε να είναι πρότυπο η αρχαία Εκκλησία στην οποία η άσκηση της αγάπης ήταν αναποσπαστως συνδεδεμένη με την μυστική λατρεία και αποτελούσε μετ' αυτής μία αδιάσπαστη και ενιαία ολότητα. Στην άσκηση της αγάπης και της κοινωνικής αντιλήψεως δέον να πρωτοστατήσει η Εκκλησία και ιδιαιτέρως δια των Επισκόπων αυτής και των λοιπών κληρικών, οι οποίοι αυτοί πρώτοι οφείλουν να παρέχουν το παράδειγμα της ακτημοσύνης και απλότητος και λιτότητος και να έχουν το μεγαλοπρεπές ήθος της φιλοπτωχίας και φιλοξενίας. Όταν οι κυβερνώντες την Εκκλησία είναι τυχόν φιλάργυροι και πλεονέκτες, μικρόψυχοι και μικρολόγοι, ιδιοτελείς και αφιλόπτωχοι, ουδέποτε είναι δυνατόν να αναπτυχθούν ελευθέρως και να ενεργοποιηθούν οι υπάρχουσες στην Εκκλησία δυνάμεις πλουσίας ζωής προκειμένου να γίνει η Εκκλησία πηγή ύδατος αλλομένου εις ζωήν.

Όταν όμως οι διοικούντες την Εκκλησία αυτοί πρώτοι είναι προκαθήμενοι της αγάπης, τότε θα έχουν το προσήκον κύρος ενώπιον των ευπόρων και θα τους πείσουν με σκοπό την ανακούφιση της ποικίλης δυστυχίας στις παρούσες περιστάσεις. Συστηματοποιούσα η Εκκλησία την αγάπη οφείλει να συστήσει κατά ενορίες κέντρα κοινωνικής προνοίας και αντιλήψεως και ευρέσεως εργασίας στους αέργους. Οφείλει να εισδύει δια των εφημερίων στα άδυτα της δυστυχίας και αθλιότητος, κομίζουσα την ενεργή αγάπη και παραμυθία και οργανώνοντας τα απαραίμιλλα εκείνα τάγματα των διακόνων και διακονισσών, τα οποία στους αρχαίους καιρούς και δη επί του Ιερού Χρυσοστόμου επετέλεσαν θαύματα ευποιίας...

Αναλλοίωτος διαμένει πάντοτε η αλήθεια, ότι η «Βασιλεία του Θεού εντός ημών εστίν» (Λουκ. 12,20). Και πρέπει δια της αδιαλείπτου εργασίας και αγάπης, η οποία πάντα πιστεύει, να λάμπει το φως ημών έμπροσθεν των ανθρώπων για να δουν τα καλά έργα μας και να δοξάσουν τον Πατέρα μας τον εν τοις ουρανοίς. Οι τελικοί σκοποί της ανθρωπότητος κείνται κεκρυμμένοι εν ταις χερσίν Αυτού».